

1826

Ved midten av 1820-årene skjedde det mye av betydning for det norske samfunnet. For helse og medisin var året 1826 særlig begivenhetsrikt. Det ble satt i gang tiltak med varig virkning som det er rimelig å drøfte i et transisjonsperspektiv. Tre forhold trekkes fram her: Rikshospitalet ble åpnet, Norge fikk sitt første medisinske fagtidsskrift Eyr, og landets første medisinskefaglige sammenslutning ble etablert – Læseselskabet i Christiania.

Ved inngangen til 1820-årene var mange forhold fortsatt påfallende uendrede, sammenliknet med hva de tradisjonelt hadde vært. F. eks. hadde kontakten med kontinentet, herunder Danmark, knapt forandret seg særlig siden 1700-tallet, bortsett fra under krigsårene.

København var fortsatt langt borte, selv om man nå i etterkrigstiden kunne reise gjennom Sverige. Eksempel: Da de unge legene Christen Heiberg (1799-1872) og Christian Wisbech (1801-1869) fra Bergen skulle legge ut på en «grand tour» i 1700-talls-stil i 1822,ⁱ riktignok ikke med allmenn dannelse som forventet utbytte, men for å få medisinsk faglig påfyll, var det å komme seg fra Bergen til København litt av en ekspedisjon. Å dra sjøveien fra Bergen var den gang mest naturlig, men reisen ble for dem både langvarig og dramatisk.

Vi hadde altså fått et universitet og et akademisk miljø i Christiania, men betingelsene for å utvikle dette videre og heve det til internasjonalt nivå, var langt fra de beste. De medisinske universitetslærerne var foreløpig mest det – de var universitetslærere. Medisinsk forskning, dvs. original, akademisk kunnskapsproduksjon, kom ikke ordentlig i gang før i 1870-årene. Her er det ikke bare en langsom forandring vi observerer, men en transisjon fra en normaltstand da de primære forventningene til de medisinske universitetsakademikerne i Christiania var undervisning og deltakelse i offentlige, samfunnsbyggende oppgaver. Fra 1870-årene og videre utover var forskning en naturlig del. En ny normaltstand hadde inntrådt.

Noe av det viktigste som skjedde for norsk medisin, har vi alt nevnt, nemlig at det var blitt opprettet et fjerde professorat i medisin ved universitetet i 1824, en fornyelse fordi både en ny generasjon og en ny fagprofilering kom inn. Den

nyansatte var den velutdannede og meget allsidige legen Frederik Holst (1791-1871). Han var 22 år yngre enn Skjelderup og Thulstrup og 17 år yngre enn Sørenssen. Frederik Holsts fag ble hygiene, toksikologi og farmakologi. Hygiene, som i tillegg til kunnskaper om levekår i vid forstand, inkluderte blant annet befolkningsutvikling, sykdomsspredning og helsetjenester. Det var stoff Holst hadde bred bakgrunn i. Toksikologi og farmakologi lå litt på siden av hygienefaget, men noen måtte ta seg av dette feltet som var særdeles viktig for unge leger som skulle ut i praksis. Frederik Holst tok oppgaven.

Når det gjaldt farmakologien, fikk Holst et problem som tilsvarte det Skjelderup hadde opplevd for anatomien – undervisningsmateriell manglet. Holst satte i gang med å bygge opp en farmakologisk samling for undervisning og eksamen, men samlingen skulle også være egnet til forskning og som referanse. Dette var et møysommelig arbeid som han begynte på i 1824 og holdt på med i over 40 år, og som tok mye av hans tid helt fram til han sluttet ved universitetet i 1867.ⁱⁱ

Å ha gode kunnskaper om planter som ble brukt i sykdomsbehandling, var essensielt for unge leger. Planter og planteprodukter utgjorde en stor del av det man hadde til rådighet for medikamentell behandling, både i den sykdomsbehandlingen legene foreskrev, og i folkemedisinen. Da gjaldt det at legen kunne gjenkjenne drogene, ha kunnskap om deres virkning og også kunne framstille legemidler selv hvis ikke en apoteker kunne gjøre det.

Toksikologi var viktig fordi det var mange muligheter til å bli forgiftet, ikke minst gjennom planter og stoffer som var i bruk som huslige remedier. En forgiftning kunne også være en kriminalsak. Man kunne aldri vite, og stedets lege var da den naturlige medisinske autoritet.

Holst samlet droger fra fjern og nær og bygde opp sin samling i trange og uegnede lokaler i Anatomigården. Preparatene ble gjerne oppbevart i esker av glass, men når de skulle brukes til eksamen, måtte etikettene tas vekk og settes på igjen etterpå. Dessuten måtte katalogisering og registrering gjøres om igjen flere ganger, fordi den internasjonale klassifikasjonen av droger endret seg.

Hygienedelen av Holsts virke satte imidlertid størst synlige samfunnsmessige spor etter seg, og det ganske umiddelbart. Han engasjerte seg i sykehusbygging, og i 1826 forelå et viktig resultat av dette – åpningen av Rikshospitalet.

Rikshospital fra 1826 – men hvordan?

Rikshospitalet ble åpnet i 1826. Den første historieboken om Rikshospitalet ble gitt ut allerede i 1827, og det var Frederik Holst som hadde skrevet den.ⁱⁱⁱ Her forteller han om alle overveielsene bakom opprettelsen av hospitalet. Tross høy sykkelighet var det ikke tradisjon for å ty til sykehusinnleggelse uten i spesielle tilfelle, f. eks.

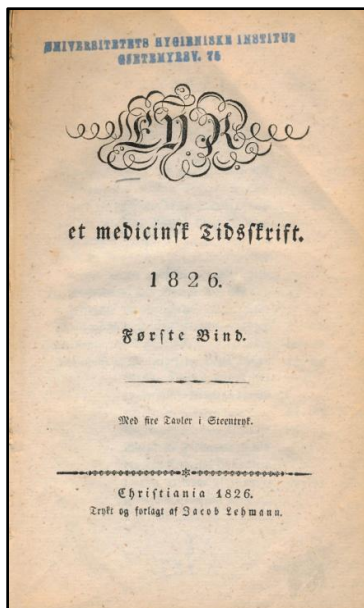

Figur 9.1. Militærhospitalet fra 1807 som var blitt oppgradert til Rikshospitalet i 1826, fotografert kort tid før rivningen i 1962. (Foto: Øivind Larsen)

smittefare eller situasjoner der det å ligge syk hjemme, ofte langvarig, ikke var mulig. Og ofte var det ikke offentlige midler til dette heller.

Det var imidlertid klart at sykehus beregnet på behandling med restitusjon som mål, ikke bare oppbevaring av pasienter, var et behov som tvang seg fram.

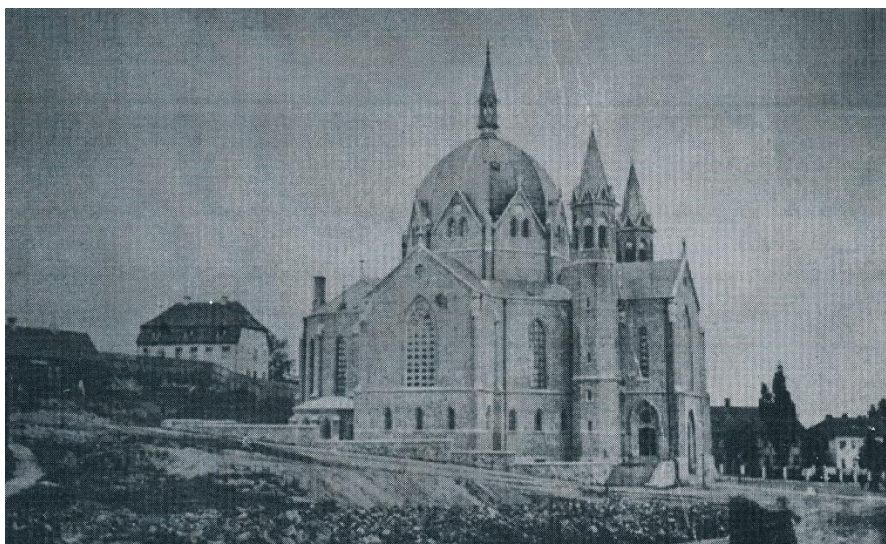
Det nye medisinske fakultetet trengte et undervisningshospital av tilsvarende type som Det kongelige Frederiks Hospital i København. Studentene måtte få anledning til å se og å lære om slike sykdommer og skader som de ville treffe på når de sto der på egen hånd i sin praksis. Sammensetningen av pasientpopulasjonen de fikk lære å kjenne under studiet måtte tilsvare læringsmålene. Da trengte man et stort hospital som betjente en stor befolkning. Å finne ut hvordan forskjellige hensyn skulle veies mot hverandre i en slik sak, var slett ikke lett.

Figur 9.2. Første bind av det norske medisinske tidsskriftet Eyr i 1826. Det kom ut med fire hefter i året fram til 1837.

Figur 9.3. Det var i bygningen til venstre, Anatomigaarden, oppført 1626 som et av de første busene i det nye Christiania, at Det medisinske fakultets virksomhet fant sted i årene 1814 til 1852. Garnisonssykehuset til høyre ble først sykehus i 1850-årene. (Foto:Væring)

Figur 9.4. Bergensfotografen Marcus Selmer (1819-1900) tok dette bildet i 1863 av Trifoldighetskirken, som var innviet 1858. Akersgata går nedover mot høyre i bildet. Til høyre, bak kirken, skimter vi Rikshospitalets trebygning og helt ute i høyre bildekanthjørne Fødselsstiftelsens murbygning. På haugen til venstre for kirken, der Margareta kyrkan ligger siden 1925, ser vi Løkken Sorgenfri fra 1812. Den ble brukt som sykeavdeling for veneriske pasienter fra 1849. Fotografiet er medisinhistorisk interessant fordi det også forteller litt om tidens offentlige prioriteringer. Kirken sto sterkt. (Oslo Museum/OB.F03063d).

I Christiania var man heldig fordi Militærhospitalet i Akersgata, den store tømmerbygningen som var oppført 1805-1807, allerede sto der. Den kunne oppgraderes fra å være nøkternt militærleirpreget til å fylle de krav man den gang hadde til et sivilt sykehus. Åpningen av Rikshospitalet i 1826 var begynnelsen på en lang utviklingsprosess. Det var et stort sprang forover for norsk medisin – man var nå kommet på linje med utlandet når det gjaldt klinisk undervisning – om enn det nye undervisningssykehuset foreløpig ikke kunne måle seg med forbildene i København, Wien, Berlin og Paris.

Medisinsk kunnskapsflyt systematiseres - tidsskriftet Eyr

I København var det et stort universitetsbibliotek, også med medisinsk litteratur. I bygningen til det kirurgiske akademi i Norgesgade (i 1877 omdøpt til Bredgade), som lå vegg i vegg med Frederiks Hospital, var det også bøker og fagtidsskrifter. Det ble en prioritert oppgave for det ferske universitetet i Norge å bygge opp et tilsvarende fagbibliotek.

Medisinske tidsskrifter kunne man også abonnere på i Norge. Et problem var naturlig nok økonomien, men viktigere for anvendeligheten var det at vi ikke hadde

tidsskrifter som formidlet *norsk kunnskap til norske lesere*. Det forelå et informasjonsbehov som ikke var dekket.

Dette behovet for nasjonale medier gjaldt også andre fag. En løsning var da å etablere «hybridtidsskrifter». Forskjellige fagfelt som delte publikasjonskanal, måtte ikke være altfor ulike, for da ble det blant annet vanskelig å verve abonnenter. Det ble forsøkt å ha med medisinsk stoff i *Tidsskrift for Naturvidenskabene*. Det var blitt opprettet i 1823. Frederik Holst redigerte medisinsk stoff der i 1824 og 1825. Det viste seg da at det ikke var gangbart å blande elitistisk vitenskap fra andre fag, rettet mot de høyere akademiske sirkler, med jordnær informasjon om medisin og helse for praktiserende leger. Derfor skjedde det i 1826 noe som i det medisinhistoriske bakspeilet var banebrytende: Det første norske, rendyrkede medisinske fagtidsskriftet kom ut med sitt første nummer.^{iv}

Tidsskriftet ble kalt *Eyr* etter den nordiske gudinne for helse. Michael Skjelderup og Frederik Holst var redaktører. I årene fram til siste nummer i 1837 ble det her publisert lærerike medisinske kasuistikker, statistikk over helse og helsetjenester, presentasjon av nye bøker, referater fra utenlandske medisinske tidsskrifter, foruten aktuelle notiser og praktisk informasjon, alt holdt i et godt, norsk, medisinsk fagspråk.

Eyr hadde en tydelig pedagogisk profil. Blant annet står det mye om de såkalte *responsa medica*, om hvordan man skal avfatte medisinske uttalelser. Dette må sees i sammenheng med redaktøren Michael Skjelderups interesse for *rettsmedisin*. Norge på 1800-tallet var tidvis et voldelig samfunn, der legen kunne bli tilkalt for å utferdige uttalelser om skader eller dødsfall. Slike uttalelser kunne bli avgjørende rettsdokumenter. Derfor måtte de være klare, grundige, etterrettelige og skrevet slik at de var forståelige for lesere utenfor medisinen. Selv godt utdannede leger hadde nødvendigvis ikke så mye erfaring med å forfatte uttalelser.

Øvrighetspersoners famling med penn og papir i et omseggripende byråkrati fant for øvrig sted i mange sammenhenger på denne tiden. Den første norske «musikal», braksuksessen fra 1825 *Fjeldeventyret*, lagd av forfatteren Henrik Anker Bjerregaard (1792-1842) og komponisten Waldemar Thrane (1790-1828), har da også omgangen med snirklete kansellispråk som et hovedpoeng. Skuespillet er munter komedie i dag, men hadde alvorig og aktuell snert på 1820-tallet. En leges uttalelse kunne for den anklagede bety forskjellen mellom streng straff og frifinnelse når retten ble satt.

Prosjektet *Eyr* var så vidt ettertiden kan forstå, finansiert gjennom abonnementsinntekter. Med en målgruppe som var i størrelsesordenen 150, var bare det å få tidsskriftet utgitt, en bragd i seg selv. Tabell 9.5. viser størrelsen på det norske medisinske miljøet rundt 1826. Det nye tidsskriftet hadde riktignok også

I. Civile Læger		59.				
nemlig: a) Medicinske Professorer						
	b) Stadsphysici	4				
	c) Landphysici	4				
	d) Distriktslæger	6				
	e) Stadschirurger	25				
	f) Bergchirurg	3				
	g) Hospitalslæger	1				
	h) Privat ansatte	3				
2. Militaire Læger		61.				
	Brigadelæger	7				
	Corpslæger	19				
	Compagniechirurger	28				
	Esquadronschirurger	5				
	Overlæge i Marinen	1				
	Underlæge	1				
		120.				
Riget har i Alt 28 Apotheker.						
Følgende Tabel vil i Korthed vise Forholdet imellem Antallet af Læger og Apotheker her i Riget og den den 27 November 1825 udførte Folketælling.						
Folkes mængde.	Læ- ger.	Centesimal Propor- tion.	Apo- the- kere.	Centesimal Propor- tion.	Læger og Apo- thekere.	Centesi- mal Pro- portion.
1.050.132	120	1:8751 $\frac{1}{5}$	28	1:37504 $\frac{2}{7}$	148	1:70954 $\frac{5}{7}$

1. Civile Læger	59.
nemlig a) Medicinske Professorer	
b) Stadsphysici	4
c) Landphysici	4
d) Distriktslæger	6
e) Stadschirurger	25
f) Bergchirurg	3
g) Hospitalslæger	1
h) Privat ansatte	3
2. Militaire Læger	61.
a. Brigadelæger	7
b. Corpslæger	19
c. Compagniechirurger	28
d. Esquadronchirurger	5
e. Overlæge i Marinen	1
f. Underlæge	1
120.	

Tabell 9.5. Antall leger og apotek i Norge i 1827. Vi ser at blant legene var militærlegene den største gruppen. Bortsett fra 13 av 120 var også de sivile legene i offentlig tjeneste. Det er 28 apoteker i riket. I forhold til folketellingen 27. november 1825 var det altså en lege pr. 8751 innbyggere og et apotek for hver 38 507 innbygger. (Fra Eyr 1827; 2: 76.)

noen andre interessenter på sin adresseliste. Uansett: Antallet potensielle lesere var ikke stort. Et eget, nasjonalt fagtidsskrift ble likevel en milepæl for etableringen av en nasjonal, norsk medisin.

En bremsende faktor for spredning av kunnskap i Norge via skriftlige medier, var dårlig leselys, spesielt i mørketiden og før parafinlampen ble oppfunnet i 1853. Vi må anta at dette slo til også for *Eyr*.

Læseselskabet – hovedstadens leger tar grep

Ved midten av 1820-årene hadde flere leger vært på studiereiser til utlandet, og forståelsen av hvor nødvendig det var å ha god kontakt med utenlandsk medisin var økende. Det nye universitetsbiblioteket abonnerte således på en del sentrale internasjonale tidsskrifter. De i den medisinske verden som var ivrige etter å følge med, syntes ikke dette var nok. Bevilgningene til universitetsbiblioteket strakk ikke til for å betale for flere abonnementer, blant annet fordi bibliotekets driftsmidler også skulle gå med til nedbetaling av gjeld.

Tretten personer, hvis navn vi dessverre ikke kjenner nøyaktig, men som åpenbart tilhørte Christianiamiljøet slik vi kjenner det fra *Eyr*, dannet derfor sommeren 1826 et «Læseselskab».v (Figur 9.6.) Som vi skjønner av tabell 9.5. var det medisinske miljøet i Christiania lite og tett. Det er derfor ikke å undres over at leseselskapet ikke etterlot seg noe arkivmateriale som - i det minste til nå - har latt seg oppdrive. Tretten personer, der det fleste omgikkes daglig, trengte neppe formalia for å bli enige om hvordan tidsskrifter skulle sirkuleres. Sannsynligvis er det Frederik Holsts anbefalinger vi aner i utvalget av tidsskrifter – han hadde nettopp vært på studiereise i Frankrike og England.

Se gjennom de to fortegnelsene i figur 9.7 og 9.8 over Leseselskapets og Universitetsbibliotekets tidsskrifter. Begge listene er interessante. Universitetsbiblioteket hadde valgt i hovedsak tyske tidsskrifter og to danske. Læseselskabets liste hadde mer flukt over seg, med abonnement på franske, engelske og endog et amerikansk tidsskrift.

Legg også merke til at flere av tidsskriftene ser ut til å være gitt ut av *sammenslutninger av leger*. Dette er et tegn på den «assosiasjonsånden» som etter hvert også kom til Norge. Disse sidene fra *Eyr* hever enhver tvil om at det var de tretten legenes initiativ til å slutte seg sammen i et Læseselskab som var starten på den foreningen som ble til *Det norske medicinske Selskab*, uansett om formaliseringen av denne først skjedde i 1833.

Et lægevidenskabeligt Journal-Læseselskab i Christiania.

Mange dable Journaler, fordi de unegtelig bidrage til Udbredelsen af overfladiske Kundskaber og saaledes til at qvæle den Grundighed, hvorefter Videnskabernes Dyrkere bør trachte. Alligevel synes man neppe at kunne bestride deres Nødvendighed i vor Tidsalder, og især i Lægevidenskaben, hvis litteraire Frembringelser ere saa talrige, at selv den Læge, som derpaa kunde anvende sin fulde Tid, umueligen vilde være i Stand til at læse, end sige gjøre sig nøie bekjendt med endog en Tiendedeel af samme.

Et lægevidenskabeligt Journal-Læseselskab i Christiania

Mange dable Journaler, fordi de unegtelig bidrage til Udbredelsen af overfladiske Kundskaber og saaledes til at qvæle den Grundighed, hvorefter Videnskabernes Dyrkere bør trachte. Alligevel synes man neppe at kunne bestride deres Nødvendighed i vor Tidsalder, og især i Lægevidenskaben, hvis litteraire Frembringelser ere saa talrige, at selv den Læge, som derpaa kunde anvende sin fulde Tid, umuligen vilde være i Stand til at læse, end sige gjøre sig nøie bekjendt med en Tiendedeel af samme.

Figur 9.6. Innledning om det nye Læseselskabet i Eyr 1827;2: 77.

Det er ingen svenske tidsskrifter på listene. Fra Danmark savnes *Bibliothek for Læger*, opprettet 1809. Hvorfor?

En ting er sikkert: Hvis medlemmene av Læseselskabet skulle pløye seg gjennom alle tidsskriftene etter at budet hadde vært der hver uke, og attpåtil hadde vært på Universitetsbiblioteket og fordypet seg i tidsskriftene der, har de hatt det travelt. Men mulighetene for å holde seg faglig oppdatert på toppnivå må unektelig ha vært til stede.

Tre tiltak med langsiktige virkninger

Opprettelsen av Rikshospitalet, oppstarten av *Eyr* og stiftelsen av Læseselskabet i 1926 kan også sees i et transisjonsperspektiv. De utgjør hver for seg begynnelsen på

en utvikling som over tid spredte seg og ble alminnelig akseptert, slik at et nye nivåer innstilte seg etter en tid, her på tre felter.

Hva et *sykehus* skulle være, var ikke klart definert rundt 1800. Det fantes sykehus som bare var «hus for syke», dvs. for syke som ikke kunne forpleies der de bodde. Lasaretter til bruk under epidemier var slik. Militærlasarettene kom i samme kategori.

Sykehus som tross navnet sykehus bare hadde en funksjon som fattighus og sykehjem, har vi her i boken allerede hørt om fra Rosteds Kongsberg. En institusjon for spedalske som St. Jørgens Hospital i Bergen var innrettet for pasienter med en spesiell diagnose. Det samme var radesykehusene rundt i landet, beregnet for pasienter med den særnorske sykdommen *Radesyge*, den Holst hadde skrevet doktoravhandling om.

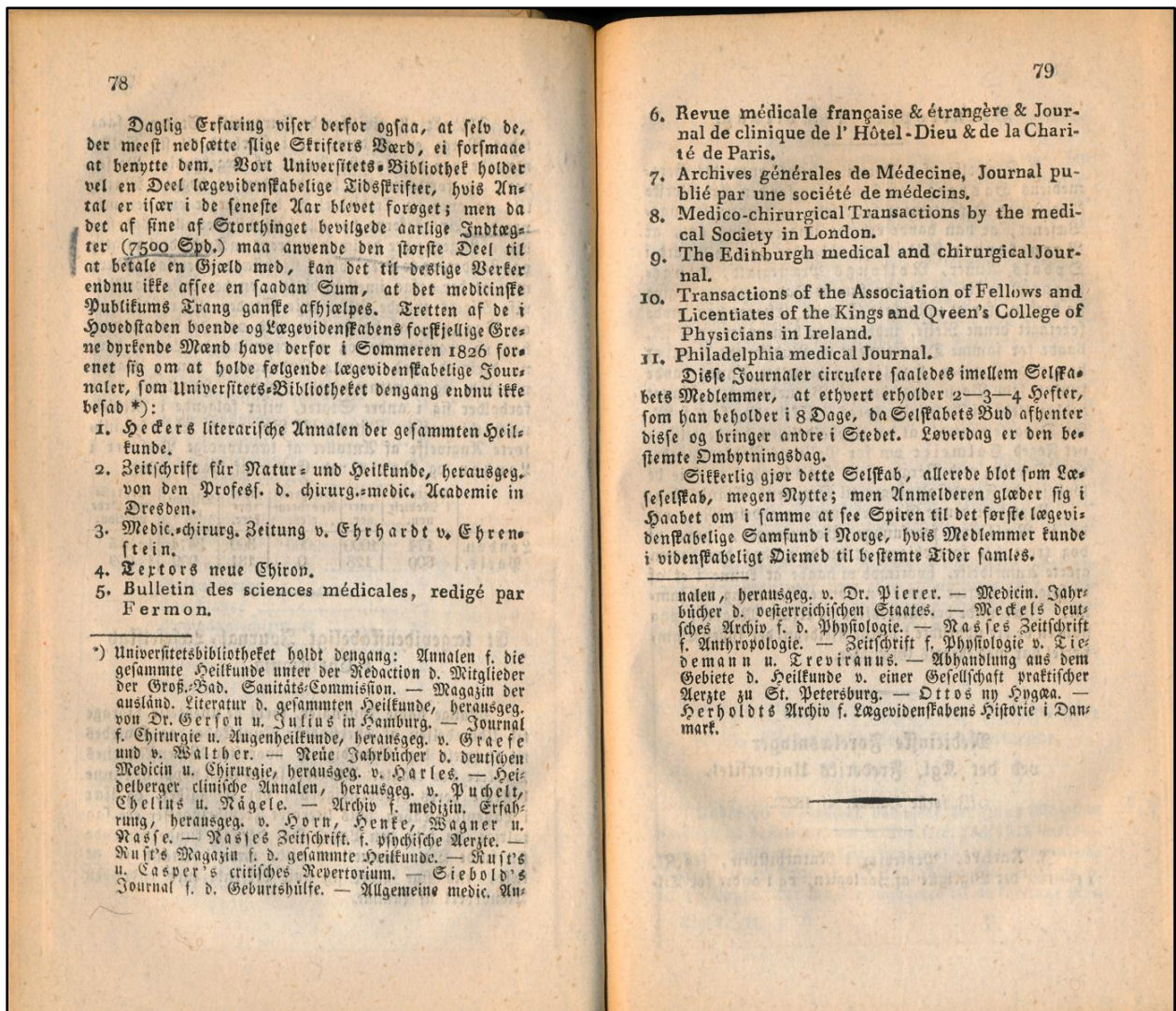
I Christiania hadde vi et spesialsykehus for kjønnsykdommer.^{vi} Vi hadde altså i og for seg helseinstitusjoner, men de var for spesielle grupper og det var ingen fellesnevner. Det nærmeste vi kom et alminnelig sykehus for befolkningen, beregnet på allmenn sykdomsbehandling, var antakelig det såkalte Civile Sygehus i Christiania, der professor Sørensen styrte. Det var egentlig ikke «alminnelige sykehus» av noen størrelse i Norge, slik det var ute i verden. Eksempler: Det kongelige Frederiks Hospital i København var fra 1757 og Wiener allgemeines Krankenhaus hadde historie tilbake til 1693.

Det nye Rikshospitalet satte standard for hvordan et alminnelig sykehus skulle være, i samsvar med tidens krav. Utviklingen gjennom to hundre år fram til i dag har vært kronglete, men idealene om å være en offentlig institusjon som har *sykdomsbehandling som målsetting for egen virksomhet*, eventuelt som kan formidle behandling for de fleste andre aktuelle sykdommer og pasientgrupper, står fast. I tillegg har det vært en norm om *forskning*, om å skape ny kunnskap, blant annet ved å systematisere erfaringer fra arbeidet ved sykehuset. Og det akademiske rasjonale for å opprette Rikshospitalet var at det skulle gis *undervisning*.

Etableringen av *Eyr* hadde likeledes etterdønninger som fortsatt er der.. Her presenterte redaktørene medisinsk kunnskap og relevant kontekst innenfor en ramme som de mente passet for en lege i Norge. Stoffet var avfattet i et norsk medisinsk språk som var faglig presist, men som også kunne leses av andre. Den pedagogiske linjen var klar – f. eks. er kasuistikkene gjerne så detaljerte at de kan leses med utbytte den dag i dag, da som grunnlag for å stille en moderne diagnose og for å vurdere datidens behandling – tross de metodiske problemene slik tolkning av eldre medisinsk kildemateriale medfører.

Leger og fagutvikling

To store artikler om den nye medisinerutdanningen i Norge hadde vært publisert i det både den gang og nå litt vanskelig tilgjengelige, men nå digitaliserte tidsskriftet *Budstikken* (1824, nr. 26-33 og 1827, nr. 73-79). Artikkene er oppsummert i *Eyr* (1827;2:261-267). Der etterlyses mer vitenskapelighet blant medisinerstudentene.

Figur 9.7. Her sees hvilke tidsskrifter Læseselskabet hadde abonnert på og lot sirkulere blant medlemmene, i tillegg til de tidsskriftene Universitetsbiblioteket hadde og som her er oppramset i fotnoten (transkripsjon i Figur 9.10). Legg merke til nest siste avsnitt side 79 på bildet om hvordan tidsskriftene byttet lesere hver lørdag. Siste avsnitt peker framover til formaliseringen av det som etter hvert ble til Det norske medicinske Selskab i 1833. (Eyr 1827; 2: 78-79).

Daglig Erfaring viser derfor ogsaa, at selv de, der meest nedsætte slige Skrifters Værd, ei forsmaa at benytte dem. Vort Universitets-Bibliothek holder vel en Deel lægevitenskablige Tidsskrifter, hvis Antal er især i de senerees Aar blevet forøget; men da det av sine af Stortinget bevilgede aarlige Indægter (7500 Spd.) maa anvende den største Deel til at betale en Gjæld med, kan det tit deslige Verker endnu ikke afsee en saadan Sum, at det medicinske Publikums Trang ganske afhjælpes. Tretten af de i Hovedstaden boende og Lægevidenskabens forskjellige Grene dyrkende Mænd have derfor i Sommeren 1826 forenet sig om at hold følgende lægevidenskablige Journaler, som Universitets-Bibliotheket den gang endnu ikke besad*):

1. Heckers literarische Annalen der gesammten Heilkunde.
2. Zeitschrift für Natur- und Heilkunde, herausgeg. von den Profess. d. chirurg. –medc. Academie in Dresden. ‘
3. Medic.- chirurg. Zeitung v Ehrhardt v. Ehrenstein.
4. Tertor neue Chiron.
5. Bulletin des sciences médicales, redigé par Fermon.
6. Revue médicale française & étrangère & Journal de clinique de l’Hôtel-Dieu & de la Charité de Paris.
7. Archives générales de Médecine, Journal publié par une société de médecins.
8. Medico-chirurgical Transactions by the medical Society in London.
9. The Edinburgh medical and chirurgial Journal.
10. Transactions of the Associations of Fellows and Licentiates of the Kings and Queen’s College of Physicians in Ireland.
11. Philadelphia medical Journal.

Disse Journaler circulere saaledes imellom Selskabets Medlemmer, at hvert erholder 2-3-4 Hefter, som han beholder i 8 Dage, da Selskabets Bud afhenter disse og bringer andre i Stedet. Løverdags er den bestemte Ombytningsdag.

Vitterlig gjør dette Selskab, allerede blot som Læseselskab, megen Nytte, men Anmelderen glæder sig i Haabet om i samme at see Spiren til det første lægevitenskablige Samfund i Norge, hvis Medlemmer kunde i videnskabligh Øiemed til bestemte Tider samles.

*) Universitetsbibliotheket holdt den gang: Annalen f. die gesammte Heilkunde unter der Redaction d. Mitglieder der Groß.-Bad. Sanitätet-Commision. – Magazin der ausländ. Literatur d. gesammten Heilkunde, herausgeg. von Dr. Gerson u. Julius in Hamburg. – Journal f. Chirurgie u. Augenheilkunde, herausgeg. V. Graefe und v. Walther – Neue Jahrbüher d. deutschen Medicin und Chirurgie,, herausgeg. v. Harles. – Heidelberger clinische Annalen, herausgeg. v. Puchelt, Chelius u. Nägele. – Archiv f. Medizin. Ehrfahrung, herausgeg. v. Horn, Henke, Wagner u. Nasse. – Nasses Zeitschrift. f. psychische Aertze. – Kust’ s Magazin f.d. gesammte Heilkunde. – Rust’s Mgazin f.d. gesammte Heilkunde - Rust’s u. Casper’s kritisches Repertorium. – Siebold’s Journal f. d. Geburtshülfe. – Allgemeine medic. Annalen, herausgeg. v. Dr. Pierer. – Medicin. Jahrbücher d. oesterreichischen Staates. – Meckel deutsches Archiv f. d. Pathologie. - Nasses Zeitschrift f. d. Anthropologie. Zeitschrift f. Physiologie v. Tiedemann u, Treviranus. - Abhandlung aus dem Gebiete d. Heilkunde v. einer Gesellschaft praktischer Aertze zu St. Petersburg. – Ottos ny Hygæa. – Herholdts Archiv f. Lægevidenskabens Historie i Danmark.

Figur 9.8 Transkripsjon av liste i figur 9.7 (Eyr 1827; 2: 78-79)

Med sin praktiske målsetting skiller medisinerne seg litt fra studenter i andre fag. Her hadde *Eyr* en klar profil – som allment tidsskrift for leger skulle det være plass for toveis kommunikasjon, dvs. manuskripter fra leserne. Slik ble det også. *Eyr* skapte en standard for formidling av medisinsk kunnskap gjennom å være et allment fagtidsskrift. Det ble videreført gjennom etterfølgeren *Norske Magazin for Lægevidenskaben*. Det hadde en førende rolle som oppdaterende fagtidsskrift for leger fra 1840 og i 99 år. *Magazinet* gikk imidlertid inn i den nordiske fellessatsingen *Nordisk medicin* i 1939, uten at det kan sees at denne viktige forandringen hadde vært skikkelig forberedt. *Magazinet* mistet da sin selvstendige betydning for norsk medisin, selv om norsk medisinsk stoff fortsatt var å finne i *Nordisk medicins* spalter sammen med annet.

Fra 1886 til 1939 hadde *Magazinet* en konkurrent, nemlig det fortsatt eksisterende og etter hvert store *Tidsskrift for Den norske legeforening*. Det har – og har hatt - en mer standspolitisk målsetting. Likevel formidles nye forskningsresultater og oppdaterende kunnskap der.

Det var *Eyr* som slo an tonen i norsk medisinsk tidsskriftflora. Med *Eyr* ble en norm knesatt - normen om at leger skal holde seg faglig oppdatert. *Eyrs* redaktører bidro dermed til utformingen av en *nasjonal legerolle*.

Læseselskabet var uttrykk for et ønske om vitenskapelighet. Dette ønsket hadde to aspekter – det ene var selvsagt å formidle ny og oppdatert kunnskap til bruk i praktisk medisin. Det andre formålet var å styrke legestandens anseelse blant andre akademikere. Dette siste må sees i lys av at man i de første årtiene hadde to typer legestudenter, de som hadde lært latin og avlagt examen artium, og de som var tatt opp til studiet uten å ha lært latin, de såkalte preliminarister. Sammenliknet med andre studentgrupper kunne derfor medisinerne bli oppfattet som en broket skare.

Ideen om *Læseselskabet* smittet. I årene like etterpå fikk vi *leseselskap* som abonnerte på medisinske tidsskrifter også i enkelte andre norske byer. Å få inn tilegnelse av ny kunnskap som en integrert del av medisinsk virke, ble tilstrebet og også oppnådd.

I 1829 ble det blant annet startet et såkalt «øvelsesselskap» for medisinske studenter i Christiania, den første spore til *Medicinerforeningen*. Her var opplegget at studentene skulle møtes og presentere medisinsk kunnskap for hverandre. Universitetslærernes ønske om vitenskapelighet hadde slått an.

De første universitetslærerne la stor vekt på kunnskapsformidling og stimulering av egen kunnskapsutvikling. De nye medisinerne skulle være med på å skape kunnskapsgrunnlaget for sitt eget arbeid – å forvalte det faglige grunnlaget for det de gjorde i sitt yrke.. I studiet av profesjoner, undersøkelser av utviklingen

av forskjellige yrker, er det at gruppen *har hånd om eget kunnskapsgrunnlag* ansett som et av de viktigste kjennetegnene som definerer en *profesjon*.

Hendingene i 1826 var således starten på mye.

Noter

ⁱ Larsen Ø, Heiberg A. Å legge ut på studiereise – med legene Christen Heiberg og Christian Wisbech til København i 1823. *Michael* 2008;5:11–23.

ⁱⁱ Paulsen BS, Vaalund A, Larsen Ø. Professor Frederik Holst og hans drogesamling. *Michael* 2021; 18: Supplement 27.

ⁱⁱⁱ Larsen Ø, Børdahl PE. Hvorfor et ”almindeligt Hospital for Riget”? S. 11-26 i: Natvig JB, Børdahl PE, Larsen Ø, Swärd E. red. *De tre Riker – Rikshospitalet 1826-2001*. Oslo: Gyldendal akademisk, 2001.

^{iv} Nylenna M, Larsen Ø. *Eyr* –portrett av et tidsskrift. *Michael* 2015; 12: Supplement 17.

^v Grøn F. *Det norske medicinske Selskab 1833-1933. Festskrift ved Selskabets 100-års jubileum*. Oslo: Steenske boktrykkeri Johannes Bjørnstad A/S, 1933.

^{vi} Holmberg S. Det veneriske sykehus - det første kurative sykehus i Norge. *Michael* 2023; 20: 47-63.